

Monumentenzorg

Verslag van een schriftelijk overleg

Vastgesteld d.d. ...

Binnen de vaste commissie voor Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben enkele fracties de behoefte om vragen en opmerkingen voor te leggen over de brief van voormalig minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, Plasterk, d.d. 9 februari 2010 inzake de criteria voor de verdeling van 23 miljoen euro voor de restauratie van rijksmonumenten (Kamerstuk 32 156, nr. 14). Bij brief van ... heeft staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, mw. Van Bijsterveldt, deze beantwoord. Vragen en antwoorden zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
Van Bochove

Adjunct-griffier van de commissie
Bošnjaković-van Bommel

Inhoudsopgave

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

- *Achtergrond € 23 miljoen*
- *Organisaties voor monumentenbehoud*
- *Inzet € 23 miljoen in 2010 en 2011*
- *Vanaf 2012 in het kader van de Modernisering Monumentenzorg*

II Reactie van de staatssecretaris

I Vragen en opmerkingen uit de fracties

De leden van de CDA-fractie hebben met belangstelling geconstateerd hoe het bedrag dat vrijvalt als gevolg van het schrappen van de uitzondering in de overdrachtsbelasting zal worden verdeeld. Zij hebben daar nog een aantal vragen over.

De leden van de PvdA-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief van de voormalige minister over de wijze waarop hij de financiële middelen wil inzetten die zijn vrijgekomen door het afschaffen van de vrijstelling overdrachtsbelasting bij de aankoop van een rijksmonument. Zij hebben echter wel een aantal vragen en opmerkingen over het een en ander.

De leden van de SP-fractie hebben met interesse kennisgenomen van de voorstellen op welke wijze de middelen van 2010 en 2011 zullen worden ingezet.

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de brief over de criteria voor de verdeling van 23 miljoen euro voor de restauratie van rijksmonumenten.

De leden staan achter de doelstelling om de restauratieachterstand bij monumenten waar de nood het hoogst is zo veel mogelijk weg te werken door hier de verhoging van het restauratie- en instandhoudingsbudget met 23 miljoen euro voor in te zetten. De leden vragen of deze brief wel invulling geeft aan deze doelstelling. Het gevaar dreigt dat een willekeurige versnippering van middelen optreedt, in plaats van een gerichte inzet op plaatsen waar dat het meest nodig is. De leden hebben in de brief aanleiding gezien tot het stellen van de volgende vragen.

Achtergrond € 23 miljoen

De leden van de CDA-fractie vragen of de staatssecretaris kennis heeft genomen van de brief van de Stichting Meldpunt Collectief Onrecht, die het apert onredelijk vindt dat de vrijstelling voor monumenteigenaren wordt geschrapt. Wat is haar reactie op deze brief, zo vragen de leden. Voor Amsterdamse monumenthouders geldt dat zij naast het schrappen van de uitzondering in de overdrachtsbelasting, ook geraakt zullen worden door het voorstel van het kabinet om het Besluit huurprijzen woonruimte (Bhw) in die zin aan te passen dat zij hun huurprijzbepaling op een andere manier moeten gaan berekenen¹. Voor monumenteigenaren (particulieren, maar ook voor ideële organisaties als Stadsherstel) betekent dit een vermindering van huurinkomsten van circa 35% ten opzichte van de huidige maximaal toelaatbare huurprijzen. In dit kader hebben de leden de volgende vragen voor de staatssecretaris. Op welke wijze is bij het nemen van dit besluit voldoende rekening gehouden met de samenloop met andere recente maatregelen van het rijksoverheid die het werk van organisaties als Stadsherstel zullen treffen (zoals het afschaffen van de vrijstellingen in de vennootschapsbelasting en de

¹ Brief minister Van der Laan van WWI d.d. 19 februari jl., Kamerstuknummer 27 926, nr. 146.

overdrachtsbelasting, de Vogelaarheffing)? Voorts vragen zij of het besluit ook gevolgen zal hebben voor lopende huurovereenkomsten. Ten slotte vragen zij of de staatssecretaris bereid is compenserende maatregelen te nemen voor de organisaties die getroffen worden door dit besluit.

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de voormalige minister stelt dat na 2011 andere inzet van de financiële middelen mogelijk is, zeker gelet op de beleidsuitgangspunten van de Modernisering van de Monumentenzorg (MoMo). De leden menen dat de MoMo een bijzonder breed beleidsprogramma is en vragen de staatssecretaris om nader toe te lichten hoe zij verwacht de financiële middelen na 2011 binnen het nieuwe beleidskader in te zullen gaan zetten.

Organisaties voor monumentenbehoud

De leden van de CDA-fractie delen het standpunt van de voormalige minister dat de beoogde doelgroep van de fiscale regeling de (ideële) stichtingen voor de instandhouding van monumenten waren. Om die reden begrijpen zij dat is besloten om in 2010 en 2011 telkens acht miljoen euro vrij te maken voor deze organisaties. Wat heeft de voormalige minister ervan weten te overtuigen dat de 22 organisaties tot een gezamenlijk gedragen voorstel kunnen komen? In de brief lezen deze leden dat dit voorjaar het concrete voorstel van de organisaties wordt verwacht. Heeft de staatssecretaris al een voorstel ontvangen? Hoe is het voor deze organisaties qua subsidie geregeld vanaf 2012, zo vragen de leden.

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de voormalige minister schrijft dat een effectievere subsidieregeling mogelijk is, die toegespitst kan worden op de oorspronkelijk bedoelde doelgroep. Kan de staatssecretaris nader inzicht geven in de beoogde werking van de subsidieregeling en aangeven waarom deze volgens haar effectiever zal zijn dan de vorige regeling? Kan zij uitsluiten dat de ideële stichtingen voor de instandhouding van monumenten in de nieuwe situatie niet ontmoedigd zullen worden om monumenten te kopen die in slechte staat verkeren? Zo nee, waarom niet? Op welke wijze zullen deze stichtingen in de nieuwe situatie beter gestimuleerd worden om monumenten te kopen die in slechte staat verkeren? Is de staatssecretaris bereid om het concrete voorstel van de organisaties over de besteding van de nieuwe subsidie in 2010 en 2011 naar de Kamer te sturen? Kan de Kamer dit voorstel op korte termijn verwachten, zo vragen de leden.

De leden van de SP-fractie merken op dat er in de brief wordt gesteld dat «door het afschaffen van de vrijstelling de marktwaarde van het ontroerend goed naar verwachting zal zakken». Kan de staatssecretaris aangeven waar deze verwachting op is gebaseerd? En is de te verwachten daling van de marktwaarde voldoende compensatie van de – te missen – zeven miljoen euro? Graag ontvangen deze leden hierover een toelichting.

De leden van de VVD-fractie merken op dat het kabinet in de komende twee jaren acht miljoen euro (dus in totaal 16 miljoen euro) voor restauraties van monumenten in het bezit van 22 ideële organisaties reserveert. Aan de organisaties de taak om gezamenlijk tot een gedragen aanpak te komen om de middelen optimaal in te zetten. In hoeverre heeft de staatssecretaris richtsnoeren meegegeven aan de organisaties op basis waarvan de middelen verdeeld kunnen worden? Waarom heeft het kabinet er niet voor gekozen de middelen zelf onder de organisaties te verdelen? Wordt nu niet het risico gelopen dat het vooral een «eerlijke» verdeling tussen organisaties wordt, in plaats van een optimale inzet van middelen aan monumenten die dat het meest nodig hebben? Wat als blijkt

dat de instellingen onderling niet tot een eerlijke verdeling kunnen komen, zo vragen de leden.

De leden merken voorts op dat voor commercieel monumentaal vastgoed (woonhuizen, winkels, kantoren) de verwachting is dat het effect van het afschaffen van de vrijstelling overdrachtsbelasting wordt opgevangen door een correctie in de marktwaarde. Waar is deze verwachting op gebaseerd? Kan dit cijfermatig worden onderbouwd? Het weggefallen voordeel dat particulieren hadden wanneer ze wilden investeren in een monument, wordt dus niet opgevangen door de overheid. In hoeverre is er nagedacht over een mogelijke constructie waardoor particuliere eigenaren die restauratie van een monument overwegen ook gebruik zouden kunnen maken van een financiële tegemoetkoming? Is de staatssecretaris het met de deze leden eens dat op deze wijze de markt een deel zou kunnen opvangen van wat nu door ideële instellingen en stichtingen wordt bekostigd, vaak met gemeenschapsgeld, zo vragen deze leden.

Inzet € 23 miljoen in 2010 en 2011

Met instemming hebben de leden van de CDA-fractie kennisgenomen van het besluit om de overige middelen van twee keer 15 miljoen euro te besteden aan restauraties waarbij herbesteding aan de orde is en/of waarmee tegemoet gekomen wordt aan de motie van Van Vroonhoven-Kok c.s.¹ om projecten met een restauratiebehoefte van meer dan twee miljoen euro subsidiabele kosten te steunen.

Genoemde leden vragen de staatssecretaris te bevestigen dat daarmee de monumenten, zoals genoemd in het notaoverleg van 16 november 2009 over modernisering van het monumentenbeleid², kunnen worden uitgevoerd. De leden constateren daarbij dat geldt dat indien er meer aanvragen zijn dan middelen, zal worden geprioriteerd op datum van binnenkomst van de aanvraag (wie het eerst komt) en op regionale spreiding. Is het waar dat monumenteigenaren – om aanspraak te kunnen maken op dit budget – wel zelf een aanvraag moeten indienen? Kan men ervan op aan dat de regio-aanspreekpunten van de Rijksdienst hier een proactieve rol vervullen met name in de richting van de in het met name genoemde monumenten?

Eén van de projecten die tijdens het notaoverleg van 16 november 2009 met name zijn genoemd, is de Broederenkerk in Deventer. De reactie van de staatssecretaris van 12 maart 2010 op de schriftelijk vragen van de heer Leerdam d.d. 19 februari 2010³ verbaast deze leden. Hierin schrijft de staatssecretaris namelijk dat deze kerk voor restauratie een beroep kan doen op het Besluit rijkssubsidiëring instandhouding monumenten (Brim) waarbij de maximale restauratiekosten 700 000 euro zijn. Is de staatssecretaris ervan op de hoogte dat de restauratiekosten voor de Broederenkerk ruim twee miljoen euro bedragen; dat deze kerk dus niet met de Brim-subsidie uit de voeten kan en daarmee is aangewezen op een subsidie uit deze extra restauratiemiddelen. Hoe zorgen de door de staatssecretaris voorgestelde criteria voor de verdeling van de extra rijksmiddelen ervoor dat deze ook bij de Broederenkerk en andere urgente restauratieprojecten terecht komen. Graag ontvangen deze leden een reactie.

De leden constateren dat na 2011 voor de besteding van de 23 miljoen euro wordt aangesloten bij de nieuwe wet- en regelgeving zoals in de beleidsnotitie MoMo is beschreven. Kan de staatssecretaris aangeven welke wijzigingen zij dan voorziet vergeleken met de twee jaar daarvoor, zo vragen de leden.

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de voormalige minister stelt dat hij vanwege de afschaffing van de vrijstelling overdrachtsbelasting bij de aankoop van een rijksmonument, die bedoeld was om ideële stich-

¹ Kamerstuk 32 156, nr. 4.

² Kamerstuk 32 156, nr. 10.

³ Nog niet in druk verschenen. Parlis-kenmerk: 2010Z03476.

tingen te stimuleren om een monument te kopen, 46 miljoen euro aan de begroting OCW heeft toegevoegd. Hij geeft echter ook aan dat er in de nieuwe situatie slechts 16 miljoen euro daadwerkelijk besteed zal worden aan subsidie die specifiek gericht is op deze stichtingen. Kan de staatssecretaris toelichten waarom dit zo is? Gaan deze stichtingen er in de nieuwe situatie niet op achteruit, zo vragen de leden.

De leden hebben er kennis van genomen dat de voormalige minister de motie Van Vroonhoven-Kok c.s.¹ wil uitvoeren. De voormalige minister schrijft dat hij 30 miljoen euro zal besteden aan restauraties waarbij herbestemming aan de orde is, omdat het hierbij doorgaans gaat om grote bedragen. De leden menen dat deze aanpak in zekere zin blijkt te passen binnen het nieuwe monumentenbeleid, wat in grotere mate dan nu het geval is, gericht zal zijn op herbestemming. Graag een reactie van de staatssecretaris hierop. In welke mate is de staatssecretaris van plan om ook na 2012 de middelen, die zijn toegevoegd aan het OCW budget als gevolg van de afschaffing vrijstelling overdrachtsbelasting, in te zetten voor herbestemming?

De leden begrijpen van de voormalige minister dat restauraties waarbij herbestemming aan de orde is, vanwege de hoge kosten maar moeilijk binnen het Brim gefinancierd kunnen worden. Kan de staatssecretaris uitleggen waarom dit zo is? Acht zij het noodzakelijk om de Brim-regeling aan te passen zodat grote restauraties beter mogelijk worden, zo vragen de leden.

De leden van de SP-fractie begrijpen dat het doelmatiger is om investeringen in monumenten in te zetten via een subsidieregeling van OCW dan via een generieke vrijstelling overgangsbetaling. Het nadelig effect van het afschaffen van de vrijstelling voor de monumentensector is becijferd op 23 miljoen euro. Nadere bestudering van de voorstellen wijst echter uit dat van de genoemde 23 miljoen euro, echter slechts twee keer acht miljoen euro rechtstreeks ten goede komt aan monumenteninstellingen. Er ontstaat door deze keuze een tekort van zeven miljoen euro, dat niet langer ten goede komt aan genoemde instellingen. Naar mening van de leden zou het complete nadelige effect ten gevolge van het afschaffen van de vrijstelling – te weten 23 miljoen euro – ten goede moeten komen aan actieve erfgoedbeheerders. Zij ondervinden immers het meest nadelig effect van deze veranderende omstandigheden. In onderhavige brief wordt immers gesteld dat «organisaties voor monumentenbehoud professioneel zijn en monumenten kopen die in een slechte staat verkeren (of hun functie verliezen) en die voor commerciële marktpartijen niet of minder interessant zijn. Het is een groep vastgoed met zeer smalle marges voor exploitatie». Alsmede «aankoop en restauratie komen daarmee verder buiten het bereik van een sluitende exploitatie te liggen». Op welke wijze verwacht de staatssecretaris dat actieve erfgoedbeheerders het verschil van zeven miljoen euro zullen kunnen invullen? Verwacht de staatssecretaris doordat dit tekort optreedt, dat organisaties minder monumenten aan zullen kopen en zich slechts zullen richten op het realiseren van restauratie van reeds in bezit zijnde panden? Ook vanwege de kredietcrisis zullen naar verwachting minder (rijks)monumenten worden aangekocht. Kan de staatssecretaris aangeven hoeveel panden naar schatting verder zullen achteruithollen in hun staat van onderhoud en wat de consequenties zijn voor het inlopen van achterstallig onderhoud, zo vragen deze leden.

Naar verwachting verwacht de voormalige minister dit voorjaar te kunnen komen met een concreet voorstel van de organisaties die op korte termijn kunnen worden uitgevoerd met de gereserveerde middelen. Op welke wijze wordt de Kamer hierover geïnformeerd, zo vragen de leden.

Ook wordt er gesteld dat indien er meer aanvragen zijn dan middelen, er zal worden geprioriteerd op datum van binnenkomst van de aanvraag (wie het eerst komt) en op regionale spreiding. Kan meer inzicht geven op

¹ Kamerstuk 32 156, nr. 4.

welke wijze de datum van prioriteren hand in hand gaat met de regionale spreiding? Wordt er naast deze twee minieme criteria ook nog op enige wijze gekeken naar de staat van de ingediende monumenten in combinatie met de (historische of architectonische) waarde? Kan de staatssecretaris haar antwoord toelichten, zo vragen de leden.

De leden van de VVD-fractie vragen of het waar is dat de genoemde ideële organisaties de middelen ook kunnen inzetten ten behoeve van monumenten met een subsidiabel bedrag onder de twee miljoen euro. Zo ja, waarom is ervoor gekozen af te wijken van de motie van Vroonhoven-Kok c.s.¹? Waarom komt niet het totale bedrag, van 23 miljoen euro per jaar, ten gunste van monumenten met de hoogste nood als het gaat om restauratieachterstand, namelijk die met een subsidiabel bedrag vanaf twee miljoen euro, zo vragen de leden.

De overige middelen van twee keer 15 miljoen euro wordt besteed aan restauraties waarbij herbestemming aan de orde is en/of waarmee tegemoet wordt gekomen aan de motie om projecten met een restauratiebehoefte van meer dan twee miljoen euro subsidiabele kosten te steunen. Bij de verdeling van deze middelen wordt gekeken naar datum van aanvraag en regionale spreiding. Waarom wordt niet meer rekening gehouden met kwalitatieve factoren, zoals «waar is het geld het hardst nodig»? Is de staatssecretaris het met deze leden eens dat in de ene categorie monumenten het geld bijvoorbeeld harder nodig is dan in de andere? Zo zijn in het verleden bepaalde categorieën al ruimer bedeed dan anderen, zoals bij de ophoging van het Brim met 29 miljoen euro en de verhoging van het subsidieplafond voor kerken van 100 000 euro naar één miljoen euro alsmede de financiële meevaller van 50 miljoen euro uit de Voorjaarsnota 2008 die op initiatief van de CDA-fractie werd bestemd voor restauratie van met name kerkelijke gebouwen. Met andere woorden; vindt de staatssecretaris niet dat ook andere categorieën nu aan de beurt zijn? Is de staatssecretaris bereid bij de verdeling van middelen bijvoorbeeld rekening te houden met de «noodzaak» tot restauratie in een bepaalde categorie, die bijvoorbeeld kan worden afgeleid uit de onlangs verschenen Monitor inzake de staat van het gebouwd erfgoed 2009²? Zo neen, waarom niet, zo vragen de leden.

Vanaf 2012 in het kader van de Modernisering Monumentenzorg

De leden van de CDA-fractie merken op dat tijdens het notaoverleg van 16 november 2009 nog een andere motie³ is ingediend en aangenomen, waarin is gevraagd om de monumenten met een restauratiebehoefte onder de twee miljoen euro binnen het Brim te kunnen restaureren. Genoemde leden vragen de staatssecretaris te bevestigen dat de restauratie van de monumenten zoals genoemd in het notaoverleg van 16 november 2009 nu kunnen worden uitgevoerd. Is het waar dat ook deze monumenteigenaren – om aanspraak te kunnen maken op deze Brim-gelden – wel zelf een aanvraag moeten indienen? Kan men ervan op aan dat de regioaanspreekpunten van de Rijksdienst hier een proactieve rol vervullen met name in de richting van de in het notaoverleg van 16 november 2009 genoemde monumenten?

Naast de onderhavige geldstroom van 23 miljoen euro, menen deze leden dat er momenteel ook een geldstroom van 40 miljoen euro wordt uitgezet. Kan de staatssecretaris nader uitleggen wat de bedoeling is van die geldstroom, en waar die subsidies terecht gaan komen, zo vragen deze leden.

De leden van de PvdA-fractie willen graag weten op welke wijze de staatssecretaris er voor wil gaan zorgen dat de extra restauratiemiddelen ten goede komen aan restauratieprojecten waarbij dit het meest urgent nodig is. Gebleken is dat de onvoorspelbaarheid waarmee subsidies voor

¹ Kamerstuk 32 156, nr. 4.

² Kamerstuk 31 482, nr. 54.

³ Kamerstuk 32 156, nr. 11.

grote restauratieprojecten verstrekt worden door het veld als problematisch beschouwd wordt. Hoe gaat de staatssecretaris onvoorspelbaarheid bij het inzetten van de extra restauratiemiddelen proberen te beperken? Beschikt zij over een concreet plan van aanpak? Zo ja, kan de staatssecretaris daar meer inzicht in verschaffen? Is de staatssecretaris op de hoogte van de bereidheid van enkele provincies om ook financieel bij te dragen aan grote restauratieprojecten? Zo ja, is de staatssecretaris van plan om de inzet van de extra rijksmiddelen af te stemmen met de provincies, zo vragen deze leden.

Het spreekt de leden van de SP-fractie aan dat het ministerie van OCW via een kortere procedurele weg het geld bij de eindverbruiker laat komen en hiervoor de koepel van restaurerende instellingen – de Federatie Instandhouding Monumenten – voor inzet. Is het wellicht na 2011 een idee om de per instelling toegewezen gelden toe te voegen aan het Brim-budget dat deze instellingen reeds hebben? Naar mening van de leden wordt dan zowel de aanvraag- als afrekenprocedure kort en snel, dat is immers nu (nog) niet geregeld. Kan de staatssecretaris haar antwoord toelichten, zo vragen de leden.

Ter afsluiting zouden de leden graag nogmaals aandacht willen vragen voor het onderzoek naar wat gemeenten moeten doen om MoMo-proof te worden. Naar aanleiding van het notaoverleg van 16 november 2009 is weliswaar een toezegging genoteerd maar daarbij is geen termijn genoemd. Kan de staatssecretaris aangeven op welke termijn de uitkomsten van dit onderzoek naar de Kamer zullen komen? En kan de staatssecretaris garanderen dat dit (ver) voor het aflopen van de periode van 2011 is, zo vragen de leden.

II Reactie van de staatssecretaris